

Ez az alliterációtól is szép, szállóigévé lett meghatározás Hatvány Lajos tollából született. De a Petőfi-hagyományokat máig híven őrző iskolaváros mindig is így tartotta számon: Pápa Petőfi Sándor útrairindító állomása volt. S ez — minden legendától lefosztva — így igaz.

Hosszabb-rövidebb ideig való negyszeri tartózkodásához Pápan — mert egyévi megszakított diákiskola után (1841—42) még néhány évet visszatért kacsaringós vándorútjai enyhelyére, a régi barátok közé — nagy esemény fűződik: ifjúkori versének, A borozónak első sajtóbeli publikálása. Az Athenaeum olvasóinak táborában ez a vers egy csapásra költővé avatta a verselő diákot. Az iskola irodalmi körének, a Képzőtársaság tagjaként tizenhárom versét nyújtotta be bírálatra. Kijelölt elismerésként tizet közülük maga másolhatott bele a Társaság Erdemkönyvébe, ekkor még Petrovics Sándorként. De már próbálgatta magyarosabb hangzású nevét; Pápan írta le először a választottat, az újat, próbálgatva kétszer is: *Petőfi*.

Főlölesleges hely- és időpazarlásnak vélem itt a Petőfi-kutatók és -életrajzírók alapos és részletes írásait kivonatolni, ismételni. Hanem... régi írásaimat, naplóimat átlapozva, a napokban kezembe akadt egy kis nemzetiszínű szalag: pápai diákkorom egykori március 15-iki kokárdája. Ahogy simogatom a fakó, gyűrött selyemszalagot, egyszer csak kisiklik a kezem közül és nőni kezd, felröppen a hajdani Pápai Kollégium kétbástyás ormára. Ott csattogtatja a nyers márciusi szél. Kosztolányi jut eszembe: „Csak bot és vászon, de nem bot és vászon, hanem zászló.”

És a zászló-csapta szél — vagy a szél-csapta zászló — már vissza is röppent azoknak a régi márciusi ünnepeknek friss-nyers szelével is forró lázába.

Hogyan, mikor is kezdődött a Pápai Kollégiumban a nagy nap megünneplése? Egészen hétköznapi módon s a legszebben: spontán, önkényesen.

Hiteles tanúbizonyság van erre: a pápai gyülekezet több mint negyven éven át volt lelkipásztor, néhai Olé Sándor írja, emlékeit idézve, mezőszentgyörgyi lelkész-és iskolatársának, Eötvös Sándornak, Eötvös Károly unokaöccsének (levelét dr. Kiss Gáborné Eötvös Ella családi levéltárából kaptam kölcsön): „1900 március 14-én este a konviktuson (mai szóval: diákmenzán, R. Zs.) mi hárman ötödikesek: Kiss Zoltán, Világhy András és én, elhatároztuk, hogy másnap, 15-én reggel 8 órakor forradalmat csinálunk, mikor Tóth Ferenc bácsi elcsengeti a 8-at, akkor mi ötödikesek a »Kossuth-nóta« szavára kiindulunk a teremből, és elhagyjuk az iskolát. Mert mi pápai diákok vagyunk, utódai Petőfinek és Jókainak, és Március Idusán nem ücsöröghetünk az iskolapadokban. Közöltük ezt azonnal, még levelevés közben az osztálytársainkkal, akik valamennyien elfogadták a dolgot, kijelentve, hogy könnyvet nem is hoznak magukkal. Ekkor fölkeltek és elmentünk a *hetedik*ekhez. Ott ültek egy asztalnál:

A pápai Kollégium
feljárata és folyosója
Petőfi képével

SALLAI ZOLTÁN FELVÉTELEI

Czeglédy Sándor, Eötvös Sándor, és Végh János. Előadtuk nekik a dolgot. Czeglédy és Végh János egy másodpercig gondolkodni látszóttak a válaszon, de Eötvös Sándor belecsapott a szavukba: »Ott leszünk! Veletek leszünk!«

Ott is volt velünk. De nem csak a VII. osztály, hanem az egész kollégium! Még a teológia is!

Ez volt a kezdete azoknak a nagy március 15-iki ünnepléseknek, amelyeket látva Incze Gábor egyszer azt mondta: »Március tizenötödét ünnepleni csak Pápan tudnak!«

Nem tudom, más iskolavárosokban hogy és mikor tört ki efféle „forradalom”. De Páparól ennek a lángját vitte tovább a tűz annyi élesztője. Katedrákra, munkatársi közösségekbe, szószerzőkre, fiai, unokái szívébe.

Most, hogy jókora ugrással az én diákkorom márciusi ünnepségét idézem fel és próbálom láttatni, sok különböző korú pápai öregdiák barátom siet segítségemre a maga emlékeivel, dokumentumaival; lehetetlen e szűk keretbe beleszorítani valamennyit.

„Március Idusát” — így mondtuk akkor — sok előkészület előzte meg. Lángbokra a Kollégium volt. Tevékeny részt vett az ünnepségeken testvérintézete, a „Nátus” is. A tájékoztatlanok kedvéért el kell mondanom, hogy a Kollégium nem

holmi — mai értelemezésben — bentlakásos diákotthon volt, sem testvérintézete, a „Nátus” nem internátus. A Kollégium hivatalos neve: „Református Főgimnázium” volt — a „fő” jelző a régi Jogakadémia helyébe lépett Theológiára utalt —, a Nátus pedig hivatalosan „Református Nőnevelő Intézet”, tanítóképző, majd liceum volt egészen a háború utánig. Amikor is, még három középiskolával együtt — egyszerűen megszűntették.

A nagy napon reggel 8 óra körül gyülekeztek a diákok a Kollégium udvarán. Kossuth-nótákat énekeltek, meggyízón bársony Bocskay-sapkájukon az ünnepi sástoll, szívük fölött kokárdá. A 10 órai ismétlés után kivonult a diákság a Március 15-ike térre, ahol a Szabadság-szobor, Petőfi és Jókai szobrának megkoszorúzása előtt a Képzőtársaság ifjúsági elnöke mondta el ünnepi beszédét. A Képzőtársaság díjnyertes ódáját maga a diákszerző szavalta el. Majd fekete, zsinóros ruhában, aranyrojtos Petőfi-nyakcsokorral, oldalán negyvennyolcas díszkarddal, a Nemzeti dalt mondta el az egész iskola legkitűnőbb szavalója. (Ő volt utána egész évben a pünkösdi király, lányok titkos ideálja.)

Ide kívánczok megjegyznem, hogy a Nemzeti dalt három nappal pesti megjelenése után már ki nyomtatták Pápan, a Huszár Gál alapította Főiskolai Nyomdában. Egyetlen példánya a londoni British Libraryban maradt fenn, ott

bukkant rá 1980-ban dr. Paczolay Gyula veszprémi egyetemi docens.

A Kollégium és a templom előtti térről vonult aztán az ifjúság ének-szóval a Petőfi-, majd a Jókai-házhoz. Babérkoszorújukon a Kollégium kék-piros szalagja és nemzetiszínű szalag. A Petőfi-háznál Petőfi-verset szavalt az iskolai szavalóverseny második helyezettje. (A második, mert hogy ki az első, aki a Nemzeti dalt elmondhatja, ezt iskolai szavalóversenyen döntötték el, demokratikusan.) Hadd idézzem fel Jókai szavaival, milyen is volt Petőfi kis diáktanyája:

„A pápai nagy kollégium mellett volt egy kicsiny ház, abban egy még kisebb fehér szoba. Ennek a háznak kis szobájában szokott összejönni ezelőtt sok-sok esztendővel három diák, kiknek kicsiny volt az egész világ. Az egyik Orlai Soma, a másik Petőfi Sándor, a harmadik én voltam... Mindenikünknek volt saját kedvenc szenvedélye. Orlaié a költészet, Petőfié a színpad, az enyém a festőecset...”

A Jókai-háznál a Képzőtársaság ifjúsági titkára mondott rövid beszédet. A város lakossága, fiatalok, öregek, természetesen felekezeti különbség nélkül, mindenüvé elkísérték az ifjú menetet, a lányok hóvirág- vagy ibolyacsokrot vittek a kezükben. Amerre a menet haladt, leált a forgalom, diszsisakos rendőrök álltak minden utcasarokon. A kereskedők, tiszteltekük jelöl, lehúzták redőnyeiket, kiálltak a boltjuk elé és gyönyörködtek a fiatalokban.

RAB ZSUZSA

„Petrovicsból Pápan lett Petőfi”

1841 — 1941

MEGHÍVÓ A 100 ÉVES PÁPAI REFORMÁTUS FŐISKOLAI
IFJUSÁGI KÉPZŐTÁRSASÁG 1941. ÉVI MÁRCIUS HÓ 15-I
HÁZAFIAS ÜNNEPÉLYÉRE

Hármajd a bűnös kőszobát
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak azzalánál
Mint egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilágá
Ragyog minden hár ablakán,
Akkor mondhatjuk, hogy megváltunk,
Mert már van már a kőszobán.
Férfi A. K. 1940. 1405

Déli 12-kor kezdődött az ünnepi ebéd a korviktuson, ahová nemcsak az egész tanári kar volt hivatalos, hanem valamennyi diák is, aki az esti ünnepi előadáson szerepelt. Ezen a diszebéd minden négy diáknak járt egy-egy üveg bor — az aprajának is, akiket *szecsák*nak neveztek a pápaiak.

Délután 3-kor a Nőnevelőben volt ünnepi műsor. Az ünnepi bortól kipirult fülű szecsák, ragyogó szemű kamaszok „lóstattak” délután szerte a városban. A komoly teológusok már feleségnekvalókat lesegettek a leányiskolával szemközt Reimann Janka néni gyümölcsboltjából. Ki-kinyíltak résznyire a tilalmas ablakok. Janka néni buzgón falatozott, talán ifjúkorára emlékezett öreg szíve. Ha meg nem hal szegény, sok lakodalmon vehetett volna részt, mert számos házasság született ezekből a lesegetésekben. Sok öszülő lelkész-tanítónó pár jár el mindmáig a pápai találkozókra.

De közeledett a nap ünnepi betetőzése: a Kollégium Képzőtársaságának színelőadása márc. 15-én este a Jókai moziban (állandó színházunk akkor már nem lévén). A diákifjúság az előző napi főpróbát nézhette meg, különben kiszorított volna a nézőtérrel a fél várost. Igazi tehetségek ragyogtak fel ezeken az egyáltalán nem „műkedvelői” színvonalú előadásokon. Furcsállom, hogy később nem került ki színész a szereplők közül. Más, „komolyabb” utakra kanyarodtak, talán szegény Petőfi példáján okulva. Előadták többek között a *Bánk Bánt*, Tamási Áron *Csalóka szivárványát*, Kós Károly *Budai Nagy Antalát*. Teológusok, kollégisták és antisták voltak a szereplők, tanárok a rendezők. Az előadást 16-án is megismételték, mert az egész város látni akarta. Megesett, hogy négy előadást is tartottak.

Aztán, 15-ike estéjén, a díszelőadás után este tízkor kezdődött az egész évben várva várt híres Március 15-iki bál. A ma is álló, hajdani Arany Griff „szalájában” rendezték. Petőfi is koptatta ma már csorba vörösmárvány lépcsőit. Hajdan Egressy Gábor társulata is megszállt a fogadóban. Itt pillantotta meg, a bolthajtásos folyosón, Petőfi a rögtön szíve hölgyévé választott vándorszínésznőt, aki épp egy darab vajas kenyéren civakodott pályatársnőjével.

De visszatérek újra a magam korába. Ugyan melyik ragyogó, uszályos bál kelhetett volna versenyre ezekkel az illedelmes-lelkes bálokkal? Különben: további lehető báljainkat felperzselt a háború.

A környékszerte híres primás, Füredi Döme és bandája húzta már a viaszforgács illatú, csilláros, vörösbársony függönyös bálteremben — Kisfaludy korában itt voltak a megyebálok —, amikor a diákok

ünnepi sorsfalai között beszivárogtak a lányok, kire-kire már várakozott a maga gavallérja... Ha nem röstellném, idéznék most néhány szakaszt akkori angyali-számár naplóból. De úgysem tudnám átadni annak az estének szívdobogását! Hajnaltájt hazakisért bennünket a soros gavallér, és — szüleink előtt haladva — természetes álmokat szóttunk. „Visszajövök magáért” — mondta a hetedik. „Megvárom” — ígerte a zsengehajdon. És mindkettő komolyan is hitte.

Hányan gondolhattak vissza erre az ígéretre a hamarosan elkövetkező világégésben? Hányuk utolsó emlékfoszlánya volt ez a pár szó? A Don-kanyarban, Ukrajna elaknásított mezőin, egy fogolytáborban, vagy Kanadában, Ausztráliában?... Mert mi ez a nemzedék voltunk.

Hajnaltájbán aztán felzendült az ablakok alatt a szerenád: „Fa leszek, ha fának vagy virága”, és természetesen a „Csak egy kislány...”

A nosztalgikus emlékezések végén hadd álljon itt még néhány tudósító mondat: a Pápai Öregdiákok köre hosszú évtizedek óta ma is élő, eleven hagyományápolója a hajdani Alma Maternek és a Nátusnak. Minden hónap második péntekjén tarja összejöveteleit a Hazafias Népfrent Népköztársaság útja 94. szám alatti klubhelyiségében. Vezérkara és tagsága — hadd ne említsek most neveket, mert hosszú volna a lista! — a Kollégium nemcsak hírneves, hanem hű és lelkes hajdani diákjaiból verbuválódott. Van, aki több száz kilométert utazik az ország távoli sarkából oda-vissza, csak hogy együtt lehessen társaival. Van, aki külföldről érkezik. Számon tartjuk a halottakat is, az omladozó sírköveket, a segítségre szoruló élőket is. Évente közadakozásból tanulmányi jutalmakkal is segítjük a mai pápai diákok legérdemesebbjeit, minden tantárgyból a legkiválóbbakat. (A múlt évben például tizenháromezer forintot osztottunk így szét.) Rég halott tanárok sírjai-ra teszik le az öregdiákok évente a Kollégium kék-piros szalagos koszorúját. Ott találon esztendőnkint Édesapám farkasréti sírján is.

Minden év márciusában meghívjuk körünkbe a mai pápai diákokat, a „jogutódokat”. Szép műsorral, kiváló énekkarokkal, különböző jönnék el elődeikhez, így élesztve fel a régi március 15-iki ünnepek tradícióit. Megható az öreg törzs és az ifjú hajtások öszszefonódása. Igyekszünk átadni nekik a hagyományörzés szellemét, amire ők egyre fogékonyabbak.

Mi pedig, mind egyenként, ilyenkor különösen igaznak és vigasztalónak érezzük Ady szavait: „Ifjú szívekben élek.”

Visszapillantás

Megkértek, hogy a Hunfalvy János Közgazdasági Szakközépiskola alapításának 100. évfordulóján a 40 évvel ezelőtti Hunfalvyról mondjak valamit. Hogy milyen alapon? Nincsenek különleges érdemeim, csak az, hogy valamikor én is ebben az iskolában érettségiztem.

Persze akkor még sokkal könnyebb volt érettségizni, mint most. Hogy mégis mi volt nehezebb? Megélni az érettségit. Abban az időben ugyanis bombáztak, lőtték, robbantottak, letartóztattak, deportáltak, hogy csak a legobjektívebb gátló körülményeket említsem.

Aztán 1945 tavaszán, az első tanítási napon, Szoboszlay Miklós osztályfőnökünk névsorolvasást tartott. Aki ott volt, az bement: „Jelen”. Sokan nem jelentkeztek. Igazolatlannal voltak távol Auschwitzban, Dachauban vagy valamelyik fogolytáborban. Néhányan közülük előkerültek ugyan egy-két hónap múlva, de sokan még ma is igazolatlannal vannak távol. Egyik barátom neve után a tanár úr meg is jegezte: „Ez már megint lóg!” Mire a padtársam csendesen megszólalt: „Lógott, sikertelen szökés miatt, de már levágták.” Amikor az osztályfőnökünk az én nevemet olvasta, felsóhajtottam: „Jelen” Rám nézett: „Te mázlista.” „Nem mázlista vagyok — jelentettem —, csak szimuláns”. Tényleg az voltam, pedig akkor nem úgy kellett szimulálni mint most, hogy kérem szépen szíveskedjék felmenteni a fiamat a világháború és a mai bombázás alól, mert meghült szegény.

Persze ti, diákok, most azt gondoljátok, hogy elsorolom, mennyivel különbek voltunk mi 40 évvel ezelőtt, mint ti. Én pedig kikérem magunknak. Pontosan olyan világ-megváltók és linkek, szentimentálisak és cinikusak, rendesek és vagányok voltunk, mint ti. Csak hát a körülmények voltak mások.

Jellemzésül egy balhénk. 1945 tavaszán az egyik napon valamelyikünk kitalálta, hogy nem írunk német dolgozatot, hanem helyette levonulunk az iskolaudvarra tüntetni. Pillanatok alatt megszületett a jelszó: „Nem tanulunk németet! Nem tanulunk németet!” Dr. Huszty Mihály tanár úr, aki akkor igazgatóhelyettes is volt, mosolyogva mondta: „Hogy nem tanulok németet? Azt mi tudjuk. De miért kell ezért ordibálnotok? Oszoljatok!”

Lehajtott fejjel, némán vonultunk fel az osztályba. Akkor ehhez nem kellett könnygázbomba, mert köny-

nyünk már, gázunk még nem volt. De a német dolgozatírás aznap elmaradt. Huszty tanár úr megengedte, hogy helyette romot takarítsunk a Ponty utcában. És mi boldogan lapátoltunk...

Nem lenne teljes ez a visszaemlékezés, ha nem beszélnék néhány szót Unghvári Attila tanár úrról, mindannyiunk kedvenc Tati bácsi-járól. Már életében is legenda volt, szíve, pedagógiája és szókimondása miatt. Nekem egyszer dühösen kijelentette: „Fiam, te soha nem fogod semmire se vinni.”

Igaza lett, nem vittem semmire. Bár az igaz, hogy jelenleg, 16 éve már, egy A kategóriájú vállalat vezérigazgató-helyettese vagyok, de mit tudok felmutatni? Egy feleséget, két gyereket, egy tanácsi bérlakást, egy Lada 1200-as gépkocsit és egy infarktust. Jellemző, hogy legkönnyebben az infarktust kaptam meg.

Amikor első munkahelyemre kiközvetítettek, a főkönyvelő fogadott. Eldadogtam a nevemet, az iskolai végzettségemet és amit abban az időben még el lehetett mondani. A főkönyvelő kérdésére, hogy hol érettségiztem, büszkén mondtam, hogy a Hunfalvy János Felsőkereskedelmi Középiskolában. Felvonta a szemöldökét: „Ki tanította a kereskedelmi számtant?” Unghvári Attila tanár úr — mondtam, s ő rám nevetett: „A Tati bácsi? Akkor fel van véve, mert engem is ő tanított. Ha neki megfelelt, nekem is meg fog felelni.”

Szóval felvettek, tanúm rá az akkori főkönyvelő, Jarnics Ferenc, a Hunfalvy volt diákja, aki most is itt ül a nézőtérén, s akit szeretettel köszöntök.

A felvétel után rohantam Tati bácsihoz, hogy elmondjam, mit köszönhetek neki. Rám ripakodott: „Most aztán ne blamálj, fiam.”

Remélem, eddig nem blamáltam sem őt, sem az iskolát és biztos vagyok abban, hogy ti, jelenlegi diákok se fogjátok soha blamálni a Hunfalvyt.

S ha majd egyszer, sok-sok évtized múlva, egy égi felvételi vizsgán a főnök — ha jól tudom, valamilyen Péternek hívják — megkérdezi majd tőletek, hogy hol érettségiztetek, mondjátok büszkén, hogy a Hunfalvy János Közgazdasági Szakközépiskolában. Mire ő majd szélesre tárja a felhőajtót:

„Gyertek, srácok, fel vagytok véve. Mert a Hunfalvyból még a mennyországba is bejuthattok.”

MIKLÓSI OTTÓ

Elhangzott március 15-én, a Fővárosi Operett Színházban, a Hunfalvy János Közgazdasági Szakközépiskola ünnepélyén

Tisztelgés Petőfi hajdani diákszálása előtt, 1941.

